

Pukánszkyne Kádár Jolán

(1892–1989)

97 esztendő, s ebből 75 év a tudományos pályán: varázslatosan gazdag életút. Belefért alapművek megírása. Ilyen volt rögtön az első, a pályakezdő könyv, *A budai és pesti német színház története 1812–ig* (1914); ilyen a folytatás, *A pesti és budai német színház története 1812–1847* (1923). A magyar dráma és színház történet sohasem nélkülözheti az *Iratok a Nemzeti Színház történetéhez* (1938) 296 dokumentumát, *A drámaíró Csokonainak igazságot szolgáló könyvet* (1956), a Csokonai-színház műveinek kétkötetes kritikai kiadását (1978). Belefért az eddig jobbára a dráma-, az intézmény- és a recepciótörténet oldaláról művelt magyar színháztudomány módszertani megújítása, a modern, a Max Hermann képviselte „Theaterwissenschaft szempontjaival; átforgatása társadalom- és kultúrtörténeti. Mindehhez megadott a szükséges komplex forrásbázis gyarapításának, elkülönítésének és rendezésének lehetősége, előbb a nemzeti könyvtár, majd az Országos Levéltár vezető munkatársaként. Belefért végül a pálya kiterőinek korrekciója is: az 1937-ben akadémiai pályadíjat nyert mű, *A budai Népszínház története* megkésett megjelenése (a Magyar Színházi Intézet kiadásában, 1978), az *Iratok a Nemzeti Színház történetéhez* tkp. második kötetének közrebozsítása, az 1938-ban kimaradt további 1050 dokumentum annotációjával (az OSZK kiadványaként, 1988).

Mert — s ez a filológuspálya háromnegyed évszázadának másik, szükségszerű következménye — természetesen ő sem kerülhette el a történelem, az ideológia késleltető, akadályozó gátjait. Így maradt el 1914-ben az egyéves párizsi ösztöndíj; s látnia kellett a Nemzeti Színház többéves munkával rendezett teljes levéltárának pusztulását 1945-ben; hatvanévesen lett az irodalomtudomány kandidátusa, kilencvenévesen nagydoktora... Pukánszkyne Kádár Jolán életművének java a megírás óta kiállta a tudománytörténet próbáját. S ez nemcsak a felsorolt alapművekre, valamint a forrásanyag pusztulása vagy elérhetetlensége miatt primér jelentőségűvé vált dokumentumközlésekre érvényes, hanem azokra a könyvekre, tanulmányokra is, amelyeknek következtéseit mai tudásunk alapján — már másképpen látjuk; legyen szó akár *A magyar népszínmű bécsi gyökereiről* (1930), vagy akár a kritikai drámakiadás bizonyos textológiai elveiről (1978). Hiszen az általa kimondott tézisek nélkül nem juthattunk volna el az ellentézések felállításhoz és nem juthatnánk el a majdani tudományos szintézis megalkotásához.

Pukánszkyne Kádár Jolán a magyar dráma- és színház történet élő legendája volt. Egyfelől közvetlen folytatója Váli Béla, Bayer József nemzedékének, másfelől — így vagy úgy — mestere mindnyájunknak, akik e tudományág területén dolgozunk. És tanítványai is maradunk, mert nemcsak a forráskutatás oknyomozó szenvedélyességét, a filológiai érvelés briliáns mesterségbeli tudását, a nyelvismeret fontosságát leshettük el (többek között) tőle, de csodálhattuk szelleme mindentől megőrzött épségét, elpusztíthatatlan munkakedvét, a kényszerű élettényekből tudományos témát, majd eredményeket kicsíhóló lebríhatatlanságát is. Mostantól kezdve mindezt csak műveiből szűrhetjük le.

Kerényi Ferenc